

FETUS KAO OSOBA

Laura Vilić¹
Ivana Tucak²

Pravni fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Sažetak: *Tko se može smatrati nositeljem prava jedno je od temeljnih pitanja teorije i filozofije prava. Navedeno pitanje ima sve više spornih elemenata zbog razvoja tehnologije (umjetna inteligencija) ali i novih promišljanja, primjerice, o životinjama i drveću. Posebno je ova tema aktualna u kontekstu prava fetusa na život. Ovdje se postavlja pitanje o početku života. Premda fetusima nitko ne negira pripadnost ljudskoj vrsti, oko određivanja točke kada se postaje osobom ne postoji suglasnost. U gotovo svim suvremenim državama kao ključni trenutak određeno je rođenje. Kada bi se fetusu priznao status osobe s pravom na život, izgubila bi se mogućnost priznanja prava na pobačaj, budući da u tom slučaju pobačaj postaje kazneno djelo ubojstva. Cilj ovog rada je kritičkom razradom postavki suvremenih teoretičara pokušati ponuditi odgovor na pitanje o fetusima kao mogućim subjektima prava.*

Ključne riječi: *pobačaj, fetus, pravni subjektivitet, dijete, ljudski život.*

1. UVOD

Oplođnja, trudnoća i porod, koji su u 20. stoljeću postali medikalizirani u velikoj većini država³, povlače sa sobom brojne pravne i etičke kontroverze. U ovom radu usredotočit ćemo se na jednu od najprisutnijih tema u ovim raspravama, onu koja se tiče pravnog (i moralnog) statusa fetusa. Tko se može smatrati nositeljem prava jedno je od temeljnih pitanja teorije i filozofije prava. Navedeno pitanje ima sve više spornih elemenata zbog razvoja tehnologije (umjetna inteligencija) ali i novih promišljanja, primjerice, o životinjama i drveću. U kontekstu prava fetusa na život ono se naslanja na pitanje o početku života. Važno je napomenuti da fetusima nitko ne negira pripadnost ljudskoj vrsti, međutim, ne postoji suglasnost kod određivanja točke kada se postaje osobom. Ljudsko biće je biološka kategorija, nešto što se može znanstveno utvrditi. Ono je

¹ Autorica Laura Vilić doktorandica je na Pravnom fakultetu u Osijeku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (viliclaura@gmail.com).

² Autorica Ivana Tucak je redovita profesorica na Pravnom fakultetu u Osijeku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (itucak@pravos.hr).

Rad je sačinjen u okviru Jean Monnet modula "European Union and Gender Equality- EUGEquality".

³ Rebecca Kukla, Katherine Wayne, „Pregnancy, Birth, and Medicine“, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) Pristupljeno: 5.11.2023. (<https://plato.stanford.edu/entries/ethics-pregnancy/>)

pripadnik vrste *Homo sapiens*.⁴ Međutim, da biste imali pravo na život, pripadnost ljudskoj vrsti nije dovoljna, potrebno je da imate i status osobe u pravnom i/ili moralnom smislu.⁵ Trenutak kada se postaje osobom (pravnim subjektom) u većini suvremenih država je određen trenutkom rođenja. Premda ćemo u ovom radu problematiku statusa fetusa tretirati kao ključnu u pogledu dopuštenosti pobačaja, važno je istaknuti da se s time ne slažu neki od najutjecajnijih autora. Tako Judith Jarvis Thomson u svojem članku „A Defense of Abortion“ iz 1971. godine tvrdi da čak i da se fetusu prizna status osobe, država je i dalje ograničena u pogledu toga što može tražiti od trudne osobe. Niti kada je riječ o pomoći osobi koja se nalazi u životnoj potrebi, država nema ovlaštenja kojima bi mogla prisiliti ženu da takvoj osobi ustupi svoje tijelo na korištenje. Žene imaju vlast nad svojim tijelom i njihov pristanak je i u takvim slučajevima odlučujući. U suprotnom, ulazimo i u problematiku jednakosti spolova budući da muškarci nisu izloženi sličnim pritiscima.⁶ Ronald Dworkin je istaknuo da rasprava o pobačaju nije rasprava o osobnosti fetusa nego o „različitim tumačenjima intrinzične vrijednosti ljudskog života“.⁷ Nijedna strana u ovom sukobu ne može se pozvati na činjenicu ili argument koji bi bio obvezujući za drugu stranu.⁸ Riječ je o „varljivom pitanju“ (*treacherous question*).⁹ Međutim, mi se moramo složiti s autorima poput Kate Greasley, koji smatraju ovo pitanje odlučujućim u raspravama o dopuštenosti pobačaja. Kada se fetusu prizna status osobe, što podrazumijeva i pravo na život, gubi se mogućnost priznanja ženi prava na pobačaj. U tom slučaju pobačaj postaje kazneno djelo ubojstva.

Važno je napomenuti da pravni i politički trendovi danas općenito ne idu u pravcu priznanja fetusovog prava na život. Događa se upravo suprotno. Premda treba spomenuti i određene pokušaje preusmjerenja suvremenih trendova, Greasley ističe pokušaje određenih političkih opcija u SAD-u prema usvajanju „amandmana o osobnosti“ (*personhood amendments*) kojima bi se definiralo da život počinje začetom.¹⁰ Pravo na pobačaj u posljednjih pedeset godina sve je više prihvaćeno čak i u društvima u kojima su sve donedavno važnu ulogu imala kršćanska uvjerenja o svetosti života. Cilj ovog rada je kritičkom razradom postavki suvremenih autora pokušati ponuditi odgovor na pitanje o fetusima kao mogućim subjektima prava, nositeljima prava i dužnosti,¹¹ različitim od objekata prava. U tom ćemo kontekstu naizmjenično upotrebljavati termine pravna osobnost i pravni subjektivitet. Kada upotrebljavamo termin fetus pod njim podrazumijevamo sve oblike nerođenog ljudskog bića.¹² Rad nije toliko usredotočen na normativna pitanja, primjerice, zašto

4 Kate Greasley, Christopher Kaczor, *Abortion Rights: For and Against* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 91.

5 *Ibid.*, 92.

6 Debra Satz, „*Feminist Perspectives on Reproduction and the Family*“, Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2017 Edition), Ed. Edward N. Zalta; Pristupljeno: 12.11.2023. (<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-family/>)

7 Greasley, *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law* (Oxford, 2017), 6.

8 *Ibid.*, 27.

9 Thomas Bryan, „A Critical Review of Law's Meaning of Life: Philosophy, Religion, Darwin and the Legal Person“, *Journal of Law and Society*, 38-4 (2011), 642.

10 Greasley, *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law*, 20.

11 Ludvig Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 47-1 (2018), 18.

12 Po uzoru na: Greasley, *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law*, 3.

samo oni koji su rođeni mogu biti nositelji prava, nego je prvotno usredotočen na konceptualna pitanja koja se tiču naravi entiteta koji mogu biti nositelji prava.¹³

Rad je podijeljen u četiri dijela. Prvi dio rada istražuje tko se može smatrati osobom, prvotno, s moralnog gledišta. Drugi dio rada primarno se bavi sukobom prava trudne osobe i fetusa. U trećem dijelu rada se jasno ističe kako se pravni subjektivitet fetusa ne temelji, kao u slučaju moralne osobe, na posjedovanju nekih intrinzičnih osobina. Pravni propisi su isključivo ti koji određuju tko će biti subjekt pravnih odnosa. Četvrti dio rada ukazuje na nevoljkost upletanja ustavnih odnosno vrhovnih sudova u odlučivanje o pitanju kada nastaje pravni subjekt. Završno poglavlje donosi zaključna razmatranja autorica o ovoj problematici.

2. TKO SE MOŽE SMATRATI OSOBOM

Autori¹⁴ zaokupljeni problematikom pobačaja s moralnog gledišta često počinju polemiku o (ne) prihvatljivosti pobačaja pitanjem o statusu fetusa.¹⁵ U ovoj polemici pokušava se odrediti trenutak nastanka osobe, trenutak kada se život nekog bića može poistovjetiti sa životom rođenog pojedinca koji je uobičajeni nositelj moralnog i pravnog subjektiviteta. Tako primjerice, u knjizi „Abortion Rights: For and Against“,¹⁶ autor Christopher Kaczor navodi kako je fetus živi organi-zam koji raste, uzima hranjive tvari, održava homeostazu (biološki sustav) i razvija se.¹⁷ Za takav „organizam“ Kaczor smatra da posjeduje i pravo na život. No iako je nesporno da je riječ o živom organizmu koji pripada ljudskoj vrsti, nameće se pitanje je li ono ujedno i ljudska osoba.¹⁸ Može li se mu se priznati spoznajno-vrijednosni status¹⁹ jednak onima koji su već rođeni? Upravo u tom smjeru postavlja se pitanje osobnosti²⁰ kao jednog od kriterija kojemu se na poseban način pri-stupa kada se govori o svojevrsnoj moralnoj (ne)prihvatljivosti pobačaja.

13 Usporedi za razgraničenje normativnog i konceptualnog pitanja nositelja prava: Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 13.

14 Najistaknutiji: Ronald Dworkin (*Life's Dominion*, 1993.), Judith J. Thomson („A Defense of Abortion“, 1971.), Don Marquis („Why Abortion is Immoral“, 1989.), Mary Anne Warren („On the Moral and Legal Status of Abortion“, 1973.), a posebno Christopher Kaczor i Kate Greasley (*Abortion Rights: For and Against*, 2017.). Upravo nam je posljednja navedena knjiga poslužila kao poticaj za ovaj članak te uputila na brojne autore što nam je bilo od velike pomoći u nastojanju da pružimo pregled nekih od najvažnijih etičkih i pravnih rasprava o statusu fetusa.

15 Kaczor za pojam fetusa koristi termine poput: „prenatal human being“, „human being in utero“ ili „fetal human being“ kako isti ne bi dehumanizirao. *Detaljnije u:* Greasley, Kate, Christopher Kaczor. *Abortion Rights: For and Against* (Cambridge, 2017), 90.

16 *Ibid*, 91.

17 *Ibid*, Kaczor u daljnjem tekstu ističe kako je nesporno da se radi o živom organizmu, a samo živi organizam može umrijeti. Kaczorov glavni fokus dakle nije pitanje „je li fetus živi organizam“, nego nastojanje da se fetusu pruži određena moralna težina.

18 *Ibid*, 6.

19 U svom radu „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“ autori na sličan način rade distinkciju između osobe i ljudskog bića navodeći kako pojam „osoba“ ima moralnu vrijednost popraćenu osnovnim ljudskim pravima, a „ljudsko biće“ je samo pripadnik biološke vrste *homo-sapiens*. Alberto Giubilini, Minerva Francesca, „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“ *Journal of Medical Ethics*, 39 (2013), 262.

20 Eng. „personhood“. Jasniju definiciju moralne osobnosti pojašnjava Mary Anne Warren u „On the Moral and Legal Status of Abortion“, *The Monist*, 57-1 (1973): 43-61., navodeći kako je riječ o punopravnom članstvu u zajednici koje za sobom povlači i sva druga moralna i jednaka prava. Kenneth Einar Himma, „A Dualist Analysis of Abortion: Personhood and the Concept of Self qua Experiential Subject“, *Journal of Medical Ethics*, 31-1 (2005), 49.

Protivnici pobačaja smatraju da je fetus osoba koja ima pravo na život,²¹ a „zagovornici“ ženina prava na pobačaj da fetus to nije. Kako prema potonjem shvaćanju fetus nije osoba nego samo biće koje pripada ljudskoj vrsti ono ne može biti nositelj prava pa tako niti prava na život.²² Nasuprot ranije spomenutom shvaćanju nalazi se gledište kako je od samog začeća²³ fetus na jednakoj vrijednosnoj razini kao i rođeno ljudsko biće, a jedino što ih razlikuje je njihov fizički i mentalni razvoj.²⁴ Jedina bitna razlika je vremenska. Prema Kaczoru, kriteriji koji redovito određuju osobu su: svijest, sposobnost osjećanja boli, mogućnost rasuđivanja koja uključuje rješavanje problema i snalaženja u novim situacijama, vlastita samomotivacija, sposobnost komuniciranja te postojanje samosvijesti.²⁵ Međutim, ako su ovo kriteriji za određenje pojma osobe koji su ključni za raspravu o moralnoj prihvatljivosti pobačaja, nemoguće je ne zapitati se što je, primjerice, s osobom koja se nalazi u komatoznom stanju i nema nikakvu svijest niti mogućnost rasuđivanja?²⁶ David Boonin ističe da ljudsko biće postaje osoba, vrijedna u moralnom smislu, tek onda kada to biće pokaže želju za bilo kakvim činom, radnjom ili stvari.²⁷ Ovako postavljen kriterij za priznanje osobnosti povlači dodatna pitanja.²⁸ Kako „željeti“ znači očekivati ili nadati se nečemu u budućnosti, nekom dobru koje još nemamo, teško je reći da i tek rođeno dijete posjeduje takvu sposobnost.²⁹

Pitanje kako definirati osobnost od iznimne je važnosti. Oni koji zagovaraju ženino pravo na izbor, ne žele priznati fetusu status osobe. Međutim, iz različitih, ranije spomenutih kriterija koji se koriste u determiniranju pojma osobe, vidljivo je da kriterije (koje je i sam Kaczor naveo) u nekim razdobljima svog života ne zadovoljavaju niti oni koji su već rođeni. Sličan spomenutim pristupima je i pristup ovoj problematici klasičnog liberalnog mislioca Johna Lockeja,³⁰ na koji se naslanja Peter Singer u svom radu³¹ navodeći nužne kriterije za određenje pojma osobe, a to su: svjesnost o vlastitom postojanju, mogućnost posjedovanja želje za nečim, planovi za budućnost. Međutim, ako je tomu tako, nemoguće je ne zapitati se što je u tom slučaju s osobom u komatoznom stanju? Komatozni pacijent nema želja niti planova za budućnost, no isto tako nije niti svjestan svog postojanja. Dakle, prema potonjem pristupu, sva tri kriterija koja determiniraju osobu u slučaju komatoznog pacijenta ne postoje. Zaključak proizlazi da ukoliko je ovo određenje osobe

21 Opće prihvaćeno stajalište zagovornika prava na život, s naglaskom da je status fetusa kao ljudskog bića jednak moralno-vrijednosnom statusu njegovih roditelja. (Roger Wertheimer, „Understanding the Abortion Argument“, *Philosophy&PublicAffairs*, 1-1 (1971), 72).

22 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 92.

23 Nasuprot Kacerovom određenju da je fetus osoba od samog začeća, Greasley ističe u svom djelu knjige (kao suprotna strana u kontekstu opravdanja pobačaja) da je začeće proces te da je stoga nemoguće da se ono odredi kao definitivni trenutak nastanka osobe. *Ibid*, 70.

24 Gledište koje izražava John Finnis. Dorota Galeza, „Dworkin’s Argument on Abortion“, *The King’s Student Law Review*, 5-2 (2014), 43.

25 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 26.

26 O ovome promišlja i Greasley pitajući se posjeduju li takvi entiteti status osobe. Detaljnije u: Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 45.

27 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 39. Tzv. „Conscious Desire Account“, Detaljnije u: David Boonin-Vail, „A Defense of Abortion“, *Ethics*, 116-4(2006), 782.

28 *Ibid*. Prema Booninu, mozak fetusa, nije dovoljno razvijen za pokazivanje bilo kakvih želja prije dvadeset i petog tjedna od začeća. U tom kontekstu valja postaviti pitanje moralnosti usmrćivanja prijevremeno rođenih odnosno rođenih prije dvadeset i petog tjedna. Iz rečenog proizlazi da prijevremeno rođeni nemaju moralnu dimenziju koja je potrebna za vrednovanje života.

29 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 107.

30 Detaljnije u: John Locke, *An Essay Concerning Human Understanding*, 1960.

31 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 97.

ispravno i potpuno, moralno bi bilo prihvatljivo pacijentu koji je u komi bespravno otuđiti kakvu stvar budući da ne ispunjava niti jedan od tri kriterija koja određuju osobu.³² Navedene postavke uglavnom pokušavaju izvesti tezu da biti ljudsko biće jednostavno nije dovoljno snažan razlog zašto bi se tom ljudskom biću (fetusu) priznalo pravo na život.³³ Zaključno, prema navedenom, ako dođe do prekida trudnoće, odnosno pobačaja prije nego što fetus postane osoba – ne postoji nikakva šteta za takvo biće,³⁴ niti učinjeno zlo s obzirom da se ne radi o postojećoj osobi. Prema ovom pristupu, pobačaj je moralno dopušten, ili čak moralno irelevantan čin.³⁵ Iz rečenog proizlazi da se fetus niti po jednom kriteriju ne može smatrati osobom, no što je s njegovim potencijalom da postane osoba?³⁶

Pored kriterija koji osobnost ili postanak osobe uzimaju relevantnim kod određenja vrijednosti života ili kao kriterij kada započinje život u kontekstu moralne dopustivosti pobačaja zanimljivo je spomenuti promišljanja Dona Marquisa. Prema ovom autoru, u središte rasprave treba staviti kriterij potencijala nastanka osobe. Gotovo je neupitno da će takvo biće (fetus) ukoliko se njeguje i ukoliko mu se dopusti prirodni razvitak postati osoba. Stoga se ovdje pojavljuje pitanje, daje li mu to pravo na život?³⁷ U svom radu „Why Abortion is Immoral“ Marquis potvrdno odgovara na postavljeno pitanje. Naime, prema njegovom shvaćanju, fetus posjeduje pravo na život. On kreira argumentaciju da upravo to biće ima potencijal postati ono što smo i svi mi (dakle, fizičke osobe s budućnošću).³⁸ Prema njemu, fetus ima vrijednosnu komponentu koja proizlazi iz njegovog potencijala koji će se ostvariti u budućnosti. Takvo „posjedovanje budućnosti“ fetusu

32 Michael Tooley, „Abortion and Infanticide“, *Philosophy & Public Affairs*, 2-1 (1972), 47.

33 Minerva Giubilini, „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“ 262.

34 Ako je tome tako, postavlja se pitanje zašto bi u tom slučaju bilo moralno ispravno novorođenčetu priznati pravo na život i pravno ga štititi uopće od rođenja, kad je eminentna činjenica da i novorođenče ne zadovoljava navedene kriterije osobnosti kao ni fetus? Prema nekim autorima, primjerice Kaczoru ili Marquisu, postavljanje osobnosti kao kriterija moralne dopustivosti pobačaja predstavlja samo još jedan od načina oduzimanja vrijednosnog statusa fetusu, svrstavajući ga samo u kategoriju bića koje pripada ljudskoj vrsti. Više o njihovim stavovima u: Don Marquis, „Why Abortion is Immoral“, *The Journal of Philosophy*, 86- 4 (1989), 202 i Greasley, Kaczor - *Abortion Rights: For and Against*, 92.

35 Alberto Giubilini, „Abortion and the Argument from Potential: What We Owe to the Ones Who Might Exist“, *The Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 37-1 (2012), 4.

36 Warren, „On the Moral and Legal Status of Abortion“, 59.

37 *Ibid.* (Autorica u radu nastavlja: „Teško je poreći činjenicu da je pitanje potencijala jak *prima facie* razlog da se ne uništi takav entitet, ali ne trebamo odmah prema tome prihvatiti da isti ima pravo na život, samo zato što ima potencijal postati osoba.“)

38 U radu „Proof and Persuasion in the Philosophical Debate about Abortion“, koji je zapravo svojevrsna kontraargumentacija radu *Why Abortion is Immoral*, autor pokušava umanjiti ispravnost Marquisove teorije o vrijednosti potencijalnog života fetusa, navodeći kako takvo biće *in utero* nema jednake komponente kao rođeni, te kako je baš ta činjenica da se ono nalazi unutar nečijeg tijela dovoljna da kažemo da nema jednaku moralnu vrijednost kao već rođeni. Chris Kaposy, „Proof and Persuasion in the Philosophical Debate about Abortion“, *Philosophy & Rhetoric*, 4-2 (2010), 143.

daje potpuno moralno pravo³⁹ na život i zaštitu.⁴⁰ Stoga je, zaključuje Marquis, pobačaj jednako ubojstvo na isti način kao i što je to ubojstvo odraslog čovjeka.⁴¹

Za Dworkina ljudsko biće vrijedi onoliko koliko je u njega „uloženo“, konkretno – riječ je o vrednovanju fetusa s obzirom na vrijeme kada počinje njegova sposobnost za život.⁴² Dworkin to stajalište opravdava s određenim socio-psihološkim aspektom. On vjeruje da društvo više i intenzivnije vrednuje fetus koji je razvijeniji (primjerice fetus u dvadeset i četvrtom tjednu razvoja) nego tek oplođenu jajnu stanicu jer je u prethodni „više uloženo“.⁴³ Detaljnije elaborira „(...) što se fetus više razvija, više je onoga što je uloženo u njega nepovratno (ako dođe do pobačaja), stoga i posjeduje veću vrijednost“.⁴⁴

Uz etičku raspravu o tome posjeduje li fetus osobnost i tako stoji u rangu moralno vrijednog bića kao i rođena osoba važno je ovaj dio rasprave staviti i u pravni kontekst, točnije u kategoriju pravnog subjektiviteta koje je eminentno od krucijalnog značaja kada se govori o dopuštenosti pobačaja, pa ako se ode korak dalje - i kada se govori o možebitnoj zaštiti života. Pitanje koje proizlazi iz ovog kuta gledišta glasi: Treba li fetusu priznati pravni subjektivitet, pa makar iz razloga zaštite njegovih „budućih“ probitaka?⁴⁵ Za početak, ono što priznanje pravnog subjektiviteta fetusu pruža je mogućnosti biti nositeljem određenih prava i obveza.⁴⁶ No postavlja se pitanje, je li uopće moguće da fetus bude nositelj bilo kakvih obveza u pravnom sustavu? Naime, neke moderne teorije prava isključuju takvu mogućnosti kada se govori o rođenoj djeci.⁴⁷ U ovu raspravu nije na odmet uključiti i tek rođeno dijete, jer primjerice u kaznenopravnom sustavu niti fetus niti dijete

39 Moralna prava su svojevrsni produkt određenja pravednosti, slobode i jednakosti prilika. Kako sam moral kao takav ima jedan od najvažnijih utjecaja u ljudskom djelovanju, politička i etička teorija problematiku (moralnih) prava stavlja u središte razmatranja. Detaljnije u: Maja Žitinski, „Bioetički kontekst sukobljenih prava“, *Socijalna ekologija*, 15-3 (2006), 237-250.

40 Marquis, „Why Abortion is Immoral“, *The Journal of Philosophy*, 202. Suprotno od ove analogije razmišlja Judith Travis Thomson koja tvrdi da čak iako prihvatimo da fetus ima potpuno moralno pravo na život, pobačaj je svejedno moralno prihvatljiv. Detaljnije u: Thomson, Judith J., „A Defense of Abortion“, *Philosophy & Public Affairs*, 1-1 (1971), 47-66.

41 *Ibid.*

42 Ronald Dworkin, *Life's dominion* (New York, 1993), 169. Svojevrsna „fetal viability theory“. Dworkin detaljnije nastavlja: „(...) u vrijeme fetalne samoodrživosti mozak je dovoljno razvijen, pa je razumno reći kako fetus tada posjeduje i određeni interes“.

U predmetu *Roe v. Wade*, Vrhovni sud SAD-a, koncept *viability*, odnosno samoodrživosti, definira kao mogućnost preživljavanja izvan majčinog tijela. Detaljnije u: Ivana Tucak, Anita Blagojević, „Propitivanje prava na pobačaj u Sjedinjenim Američkim Državama“, *Obnovljeni Život*, 78-5 (2023), 585-599.

43 Galeza, „Dworkin's Argument on Abortion“, 39.

44 Iz ove analogije možemo izvesti zaključak kako za Dworkina fetus zasigurno ima manje interesa i prava od trudne osobe, s obzirom da ona neupitno posjeduje osobnost u psihološkom, moralnom i pravnom smislu (F. M. Kamm, „Ronald Dworkin on Abortion and Assisted Suicide“, *The Journal of Ethics*, 5-3 (2001), 223.). Inače, prema Dworkinu, fetus koji je nastao kao posljedica silovanja posjeduje manju moralnu vrijednost od onog koji nije začet nasilnim putem (Detaljnije u: Kamm, „Ronald Dworkin on Abortion and Assisted Suicide“).

45 Ovako promišljanje nije sasvim strano pravnim sustavima. Latinska sintaksa glasi: „Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur“ - prepoznaje problem priznavanja određenih prava fetusu. (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1.11. 2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43020>)

46 Kurki dodaje još i *sposobnost za pravne radnje* kao jedan od krajnjih rezultata priznavanja pravne osobnosti. Detaljnije u: Visa A. J. Kurki, *A Theory of Legal Personhood* (Oxford, 2019), 150.

47 *Ibid.*, 55.

starosti, primjerice, pet mjeseci nemaju kaznenu odgovornost,⁴⁸ stoga ova usporedba ima smisla. Tako, primjerice, dijete starosti samo jedan dan posjeduje određena prava (pravo na život, pravo na brigu i zaštitu, zdravstvenu skrb i dr.) i za njega se može reći kako posjeduje svojevrsnu pasivnu pravnu osobnost. Ono nema nikakve odgovornosti niti može preuzeti kakvu odgovornost za svoje radnje⁴⁹ niti, primjerice, samostalno se zastupati pred sudom - za njega to čini netko drugi. Dakle, takav entitet posjeduje određeni oblik pravne osobnosti koji je moguće odrediti kao pasivnu pravnu osobnost – uživa pravnu zaštitu u punom smislu ali za razliku od odraslih osoba nije pravno odgovorno budući da ne posjeduje sposobnost za pravne radnje niti sposobnost kaznene odgovornosti.⁵⁰ U tom kontekstu postavljamo pitanje - zaslužuje li fetus, u etičkoj raspravi i u pravnom sustavu jednaku zaštitu kao i novorođenče. Pitanje se postavlja, budući da ono što stoji kao svojevrsna činjenica je da trenutno u suvremenim zapadnim pravnim sustavima fetus tijekom cijele svoje gestacijske dobi ne uživa istu pravnu zaštitu kao rođeno dijete.

3. SUKOB PRAVA

Ako se govori o određenim argumentima za i protiv pobačaja, posebice o kriterijima kojima se vrednuje status fetusa u moralnom i etičkom kontekstu (a koji su u prethodnom poglavlju navedeni) treba se zapitati, u skladu sa spomenutim teorijama o spoznajnoj vrijednosti osobe, koja je razlika između fetusa, primjerice, starosti trideset i dva tjedna, i tek rođenog djeteta starosti trideset i šest tjedana? Postoji li kakva svojevrsna „magičnost“ nakon rođenja⁵¹ (iako gotovo nema nikakve razlike u odnosu na ranije navedene kriterije za osobnost)⁵² da počinjemo više vrednovati tek rođeno dijete od fetusa koji do rođenja broji samo nekoliko dana? Ovo pitanje se postavlja budući da suvremeni pravni sustavi djetetu starosti samo jedan dan priznaju temeljna ljudska prava, poput prava na život ili zdravlje, te se nameće pitanje treba li fetusu koji je potpuno razvijen priznati jednako pravo?⁵³ Kada postaviti granicu moralne dopustivosti (u kontekstu vremena) pobačaja? Je li prema spomenutim kriterijima ona dopuštena do određenog tjedna trudnoće? Do kraja trudnoće? – premda tada možemo govoriti o feticidu (usmrćenju fetusa),⁵⁴ ili je pak ta granica dopuštena i nakon trudnoće? - iako, pravno i medicinski shvaćajući, više se ne govori o pobačaju nego o čedomorstvu (infanticidu).⁵⁵

48 Hrvatski Kazneni zakon prepoznaje fetus kao ranjivu kategoriju kroz zaštitu trudne osobe. Tako se u hrvatskom Kaznenom zakonu ubojstvo trudne osobe kvalificira kao teško ubojstvo (*Kazneni zakon*, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23). Iz ovoga proizlazi da se neposrednom zakonskom zaštitom trudne osobe dolazi do posredne zaštite fetusa.

49 Kurki, *A Theory of Legal Personhood*, 151.

50 *Ibid.*

51 Isto pitanje, postavlja i Greasley. Radi li se samo o promjeni mjesta gdje se fetus nalazi? Detaljnije u: Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 66

52 Zasigurno, niti fetus niti novorođenče ne posjeduju mogućnost rasuđivanja, samomotivacije ili pak planove za budućnost, iz čega proizlazi da niti tek rođeno dijete ne može imati status osobe.

53 Kurki, *A Theory of Legal Personhood*, 81.

54 Daryl Pullman, „Non-persons, Feticide, and the Erosion of Dignity“, *Journal of Bioethical Inquiry*, 7 (2010), 353.

55 Ian Wilkey, John Pearn, Gwynneth Petrie, James Nixon, „Neonaticide, Infanticide and Child Homicide“, *Medicine, Science and the Law*, 22-1 (1982), 31-34. U literaturi se još koristi termin „afterbirth abortion“.

Upravo u tom smjeru autori „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“, navode kako fetus i novorođenče jesu očigledno ljudska bića i prema njima potencijalne ljudske osobe, međutim da niti jedno niti drugo još uvijek nisu osobe (jer prvenstveno nisu niti svjesne svog postojanja) te da u tom smislu uništenje takvog entiteta nije moralno problematično.⁵⁶ Iz ovog shvaćanja proizlazi kako niti fetus niti novorođenče ne posjeduju zapravo moralno pravo na život, a da je pobačaj prije (*pre-birth*) i poslije rođenja (*post-birth*), odnosno infanticid etički prihvatljiv obzirom da niti jedno niti drugo nisu osoba.⁵⁷ Ovakvo stajalište za sobom povlači pitanje kada je uopće neko biće postalo osoba koja pridržava moralno pravo na život, ako to nije niti fetus niti novorođenče? I kakav status u krajnjem slučaju primjerice to novorođenče ima ako nema status osobe?

Manninen kritizirajući ovako promišljanje, cinično navodi da iz ovoga proizlazi kako oboje mogu imati jedino status stvari, odnosno objekta.⁵⁸ Ako je riječ o objektu, a objekt ne može posjedovati nikakav interes, tada niti fetus niti novorođenče zapravo ne posjeduju nikakav interes. U tom kontekstu ponovno dolazimo do pitanja posjedovanja određenih prava. Primjerice, Heart je smatrao kako novorođenčad ne može biti nositelj prava jer jednostavno nije u mogućnosti posjedovati kontrolu nad svojim pravima. No to ne znači kako spomenuti autor smatra da je ovdje riječ o pravnim objektima, fokus treba biti na dužnostima koje se duguju istima. Takve dužnosti su upućene odraslim osobama koje s novorođenčadi trebaju postupati na način da poštuju njihovo dostojanstvo te da ih, primjerice, ne podvrgnu bilo kakvom obliku zlostavljanja.⁵⁹ Stoga i ovdje možemo govoriti o određenoj ranije spomenutoj pasivnoj pravnoj osobnosti – zasigurno novorođenčadi, a kada se govori o fetusu, situacija i dalje ostaje nejasna.

Promišljajući o statusu fetusa kao samostalnog bića, ili pak bića koje nekome pripada, odnosno koje je dio nekoga drugog (trudne osobe), može se govoriti o pojmu autonomije. Ovdje se može postaviti pitanje autonomije trudne osobe – njenoj mogućnosti da prekine trudnoću prema vlastitom nahođenju, ili pak autonomije fetusa s druge strane i njegovom pravu na nastavak življenja. Ako je fetus samo dio majčinog tijela onda svaka rasprava o tome ima li trudna osoba moralno pravo učiniti pobačaj nema neki preveliki smisao jer ona sa svojim tijelom ima pravo upravljati autonomnom voljom. No što ako fetus nije samo dio majčinog tijela nego je ono također osoba s punopravnim pravom na život i članstvom u zajednici? Tada dolazi do kršenja temeljnog prava na život nekog entiteta, odnosno osobe.⁶⁰ O autonomiji nad „vlastitim tijelom“ govori Thomson u svom „slavnom“ primjeru o violinistu,⁶¹ ističući kako je održavanje trudnoće do samog kraja svoje vrsna žrtva koju žena može podnijeti, ali ne mora, opravdavajući navedeno pravom na autonomiju

56 Giubilini, „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“ 262.

57 Kaczor se oštro suprotstavlja ovakvom poimanju, navodeći kako svjesnost o vlastitom postojanju kod djece nastupa tek oko druge godine života, stoga kritički postavlja pitanje Giubiliniju i Minervi, „Znači li to da je dopušteno „ubiti djecu“ do druge godine života?“ Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 94.

U istom smjeru Bertha Alvarez Manninen postavlja pitanje: „Ima li jednogodišnje dijete manje pravo na život od petogodišnjeg djeteta, a više od tek rođenog djeteta?“ Bertha Alvarez Manninen, „Yes, the Baby Should Live: A pro-Choice Response to Giubilini and Minerva“, *Journal of Medical Ethics*, 39-5 (2013), 333.

58 Alvarez Manninen, „Yes, the Baby Should Live: A pro-Choice Response to Giubilini and Minerva“, 332. (Rad je svojevrsan odgovor na Giubilini, „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“)

59 Kurki, *A Theory of Legal Personhood*, 66.

60 Nebojša Zelić, „Javni um i pravo na pobačaj“, *Politička misao: časopis za politologiju*, 44-2 (2007), 60.

61 „Zamislimo da se jedno jutro probudimo u bolnici cjevčicama povezani za tijelo nekoga čovjeka. Liječnik nam objasni da je taj čovjek poznati violinist i da boluje od neizlječive bolesti bubrega i da će umrijeti ako mu baš mi ne pomognemo. Udruženje poklonika glazbe nas je otelo jer samo mi imamo prikladnu krvnu grupu. Ako sljedećih devet mjeseci ostanemo povezani s violinistom, on će se potpuno oporaviti, a ako prekinemo vezu, umrijet će.“ Ovakvo postavljenim

žene koja nadilazi pravo fetusa. Primjer violinista produkt je liberalnog načina percipiranja problematike pobačaja, posebice kada se govori o zaštiti nečijih interesa, odnosno o zaštiti interesa trudne osobe i njenim preferencijama. Iz njega proizlazi da je briga za vlastite interese odgovarajuće opravdanje za pobačaj.⁶² No Kaczor na potonje ne gleda blagonaklono i postavlja pitanje: Zašto bi interes majke trebao biti ispred prava na fetusa na život?⁶³ Pa u nastavku daje svojevrsni odgovor: „(...) temeljni moralni status je unutarnje vrijednosno (intrinzično) svojstvo koje uživa svatko (referirajući se na status fetusa, op. a.)“, i dodaje: „(...) bilo da je poželjan ili nepoželjan (željen ili ne), odbačen ili voljen“.⁶⁴

Hershenov vjeruje kako interes majke da se na svojevrsan način „riješi“ tereta trudnoće i roditeljstva ne može biti jači od interesa fetusa da nastavi živjeti.⁶⁵ Ako se nastavi u ovom smjeru, može se govoriti i o svojevrsnom „komfortu“ trudne osobe, koji primjerice niti Thomson ne brani i vjeruje kako je zasigurno u tom slučaju pobačaj moralno nedopušten.⁶⁶ „(...) Bilo bi neprimjereno kada bi žena zahtijevala pobačaj samo zato što ne želi otkazati put u inozemstvo“.⁶⁷ U tom primjeru u kojem nastoji pokazati kako pobačaj ne može biti moralno prihvatljiv samo zato što trudnoj osobi nije zgodno biti trudna budući da, primjerice, ne može putovati avionom Thomson nije sama.⁶⁸ No što kada takva „nelagoda“ prelazi granice želje trudne osobe za, primjerice, održavanjem nekog hobija ili običnog putovanja? Što je recimo s nelagodnošću trudnoće koja je posljedica silovanja? Nadjačava li tada pravo žene da prekine trudnoću pravo fetusa da nastavi svoj razvoj? Fischer kaže da niti u slučaju silovanja pobačaj nije moralno prihvatljiv budući da se i tada govori o svojevrsnoj nelagodi trudne osobe.⁶⁹ Međutim, ovdje se postavlja pitanje možebitne ugroze mentalnog zdravlja trudne osobe koja bi održavala trudnoću do kraja i na kraju rodila dijete koje je suštinski produkt nasilnog čina i zasigurno protivno volji trudne osobe.

Na ovom tragu zapravo dolazimo do još jednog mogućeg sukoba prava, a to je pravo na zdravlje, očuvanje vlastitog zdravlja i života trudne osobe te prava fetusa na nastavak života i razvitak. Očuvanje života trudne osobe jedan je od redovito prihvaćenih argumenata i od strane zagovornika prava na život. Čak su i striktni europski režimi uređivanja prava pobačaja, poput onoga u Republici Irskoj (do referenduma 2018. godine) te današnjeg uređenja pobačaja u Poljskog, prihvaćali odnosno prihvaćaju taj razlog za opravdano zahtijevanje pobačaja.⁷⁰

No, zasigurno kada se promišlja o slučaju silovanja poteže se pitanje neodgovornosti trudne osobe za začecje. Nemoguće je nepostaviti pitanje, treba li postojati odgovornost i obveza trudne

primjerom autorica govori kako je riječ o velikoj žrtvi, pa čak i ako nečiji život ovisi o nama. Shodno vlastitom pravu na autonomiju nismo u dužnosti ostati povezani s violinistom (Thomson, „A Defense of Abortion“, 49.).

⁶² Dworkin, *Life's dominion*, 33.

⁶³ Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 213.

⁶⁴ *Ibid*, 91.

⁶⁵ Referirajući se na primjer violinista koji daje Thomson drži kako bi bilo nemoralno odvojiti se od violinista, kao što bi bilo nemoralno učiniti pobačaj. David B Hershenov, „Abortions and Distortions: An Analysis of Morally Irrelevant Factors in Thomson's Violinist Thought Experiment“, *Social Theory and Practice*, 27-1 (2001), 148.

⁶⁶ Colby Gardner, „Defending „A Defense of Abortion““, *Aporia*, 27-2 (2017), 22.

⁶⁷ Thomson, „A Defense of Abortion“, 65.

⁶⁸ Fischer se slaže i dodaje: „Nelagoda (...) ne može biti opravdanje za moralnu prihvatljivost pobačaja.“ John Martin Fischer, „Abortion and Ownership“, *The Journal of Ethics*, 17-4 (2013), 287.

⁶⁹ *Ibid*.

⁷⁰ Više o tome u: Ivana Tucak, Anita Blagojević, „Rethinking the Right to Abortion“, *Balkan Social Science Review* 15 (2020), 135-157; Ivana Tucak, Anita Blagojević, „Abortion in Europe“, *EU and comparative law issues and challenges series* 4 (2020), 1135–1174.

osobe da ne prekine trudnoću kada je trudnoća rezultat silovanja? Thomson smatra da ne postoji nikakva posebna obveza niti moralna odgovornost trudne osobe prema fetusu⁷¹ da iznese trudnoću do kraja niti u slučaju silovanja, jednako kao što ona ne postoji niti u bilo kojem drugom slučaju,⁷² pa čak ako se i radi i o dobrovoljnom činu u kojemu bi trudna osoba imala svojevrsnu odgovornost. Međutim, ako fetusu priznamo osobnost u smislu prethodnih rasprava, pitanje dopuštenosti pobačaja u slučaju kada je trudnoća rezultat silovanja postaje suvišno. U radu „On the Moral and Legal Status of Abortion“ Warren tvrdi da je Thomson uspjela dokazati moralnu prihvatljivost za namjerni prekid trudnoće u slučaju silovanja i da ga je zapravo na svojevrsan način opravdala, ali u ostalim slučajevima kada odgovornost trudne osobe za začeće postoji, čini se da njezina argumentacija jednostavno nije održiva.⁷³ Važno je istaknuti da se i na strani zagovornika prava na život⁷⁴ često ističe opravdanje za moralnu prihvatljivost pobačaja u slučaju kada do začeća dođe nasilnim putem odnosno silovanjem.⁷⁵

4. PRAVO I FETUS

U prethodnim poglavljima vidjeli smo različite pristupe problemu priznanja fetusu statusa moralne osobe s odgovarajućim interesima i sposobnostima.⁷⁶ Moramo se složiti s Ludvigom Beckmanom kako redovito u tim raspravama priznanje osobnosti ovisi o mentalnim procesima. Priznanje ovisi o sposobnosti osjećaja, mišljenja ili samosvijesti.⁷⁷ Određeno je psihološki, a ne biološki.⁷⁸ Takav pristup omogućuje da se status osoba prizna i određenim vrstama životinja (primjerice, dupinima, čimpanzama, gorilama, orangutanima).⁷⁹ Ljestvica je znatno više podignuta, ističe Beckman, ako svojstvo moralnog djelatnika izjednačimo s moralnom slobodom izbora. Osobom se tada smatra samo onaj entitet koji može razumjeti i slijediti moralne zapovijedi, biti moralno odgovoran za njihovo nepoštivanje.⁸⁰

Početak osobnosti u ranim danima ljudskog života je nejasan.⁸¹ Štoviše, ne postoji mogućnost pronalaska nekog preciznog trenutka kada ljudsko biće stječe dovoljnu razinu kognitivne sposobnost

⁷¹ Thomson posebno ističe moralno opravdanje za pobačaj u slučaju kada je trudnoća nastala kao posljedica silovanja. To je, prema autorici, jedna od tri situacije koje su moralno nedvojbene u pogledu dopuštenosti pobačaja. Druge dvije su kada je život trudne osobe ugrožen te kada trudna osoba ne dopušta da fetus „koristi“ njezino tijelo. (Elvio Bacca-rini, „Pobačaj: pomažu li moralne intuicije?“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 19-1 (1998), 122).

⁷² Gardner, „Defending „A Defense of Abortion““, 26.

⁷³ Warren, „On the Moral and Legal Status of Abortion“, 49.

⁷⁴ Iako, nije uvijek slučaj, posebice ako se govori o nauku katoličke crkve. Prema Charles E. Riceu, nepošteno je usmr-titi fetus zbog „grijeha“ njegova oca. Na koji je god način došlo do začeća, pobačaj je nedopustiv. Charles E. Rice, *Fifty Questions on Abortion* (Notre Dame, Ind: Cashel Institute, 1979), 15.

⁷⁵ Dworkin, *Life's dominion*, 32. Dworkin dalje navodi sljedeće: „Što je više iznimki koje se postavljaju kako bi se pobačaj moralno opravdao sve više se stvara dojam da fetus zapravo ne posjeduje pravo na život. Bilo bi kontradik-torno reći da fetus ima pravo na život, pravo koje je snažnije, u odnosu na primjerice pravo majke da joj život ne bude 'uništen' na određeni način, a da fetus nema pravo na život ako je on plod nasilnog začeća, odnosno silovanja“.

⁷⁶ Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 20.

⁷⁷ *Ibid*, 24.

⁷⁸ *Ibid*, 24.

⁷⁹ *Ibid*, 25.

⁸⁰ *Ibid*, 26.

⁸¹ *Ibid*, 73.

da ispunji postavljene „konstitutivne uvjete osobnosti“ („spособности значајне за особност“⁸²).⁸³ Prema Greasley, ne postoji „odlučujući trenutak moralno transformativne prirode“.⁸⁴

No, pravna osobnost se ne temelji na posjedovanja svojstva moralne osobe. Određeni entiteti ne moraju se isključiti iz kategorije pravnih subjekata na temelju njihovih intrinzičnih osobina.⁸⁵ Isključivo pravne norme mogu odrediti mjeru u kojoj su pojedini entiteti sudionici pravnih odnosa.⁸⁶ Pravni subjekt je „fikcija“ stvorena u svrhe „ilustracije i pojednostavljenja“.⁸⁷ Njezina svrha nije pronalaženje značajki „intrinzičnih prirodnim objektima“.⁸⁸ Nije riječ o povlastici samo određene vrste subjekata, nego o statusu koji je pravno determiniran. Zakoni ga mogu dodijeliti bilo kome ili bilo čemu.⁸⁹ Pravni subjekti se danas uobičajeno određuju, posebno kod teoretičara subjektivnih prava koji zastupaju teoriju volje, kao oni koji mogu pravno djelovati te su istodobno odgovorni za svoje postupke.⁹⁰ No, danas su priznati kao pravni subjekti i oni pojedinci koji ne posjeduju moć poduzimanja pravnih radnji. Postoje čitave kategorije fizičkih osoba kojima suvremeni pravni poreci priznaju status pravnog subjekta, a koje ne ispunjavaju gore spomenuti uvjet, primjerice, djeca, osobe s invaliditetom, komatozni bolesnici.⁹¹ Premda im suvremeni pravni poreci priznaju pravni status, njihov je pravni status u usporedbi s pravnim statusom odraslih osoba bez intelektualnog i mentalnog invaliditeta reduciran i stupnjeviti.⁹² Reduciranost prava djece i osoba s intelektualnim i mentalnim poteškoćama posljedica su njihove smanjene kompetentnosti⁹³ odnosno nedostataka racionalne volje.⁹⁴ Možemo se složiti s Kurkijem, kako je danas, u suvremenim zapadnim pravnim sustavima, paradigma fizičke osobe kao pravnog subjekta ona koja ima sljedeće karakteristike: ljudsko je biće, rođeno, trenutno živo i koje je osjećajno.⁹⁵

U prošlosti uskraćivanje statusa punopravnog pravnog subjekta bilo je posljedica činjenice da su pojedinci pripadali skupinama koje su se smatrala inferiornima.⁹⁶ Žene su osobito „problematičan slučaj“ pravne osobnosti. Kroz povijest paradigmatičan pravni subjekt bio je muškarac.⁹⁷ Pobačajno zakonodavstvo koja ograničava autonomiju žena također je problematično za njihovu osobnost.⁹⁸ Osobito se tu treba istaknuti promatranje fetusa kao samostalnog entiteta, a ne kao

⁸² Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 74.

⁸³ *Ibid*, 73.

⁸⁴ *Ibid*.

⁸⁵ Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 19-20.

⁸⁶ *Ibid*, 19, bilješka 19.

⁸⁷ *Ibid*, 20.

⁸⁸ *Ibid*.

⁸⁹ *Ibid*.

⁹⁰ Ngair Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“, *Symposium on the theory of legal personhood*, *Revus* Online 44, 2021. Pristupljeno: 2.12.2023. (<http://journals.openedition.org/revus/6953>)

⁹¹ Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 19-20.

⁹² *Ibid*, 21.

⁹³ *Ibid*.

⁹⁴ Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“.

⁹⁵ Kurki, *A Theory of Legal Personhood*, 8, navedeno prema Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“.

⁹⁶ Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 22. Zanimljiva je pravna situacija robova u Sjedinjenim Američkim Državama, kako to ističe Beckman, prije građanskog rata; oni su istodobno imali status imovine (*property*), ali i pravni subjektivitet, doduše bez „jednakih i temeljnih prava“ koje su imali bijeli Amerikanci.

⁹⁷ Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“

⁹⁸ *Ibid*.

dijela ženskog tijela.⁹⁹ Pravni status danas se smatra temeljnom vrijednošću za sva ljudska bića.¹⁰⁰ Opća deklaracija o ljudskim pravima određuje da „svatko ima pravo da ga se svugdje pred zakonom priznaje kao osobu”.¹⁰¹ Posljedice priznavanja osobnosti su normativne, pravnom subjektu se duguje poštovanje.¹⁰²

5. USTAVNOSUDSKA PRAKSA

Mali broj država danas, izričito ili implicitno, jamči pravo na život prije rođenja. U Europi, jedino je Ustav Republike Irske izričito priznavao pravo na život fetusa prije rođenja. No, u svibnju 2018. Irci su referendumom isključili ovo određenje iz svog Ustava.¹⁰³ U državama u kojima se to pravo izričito ne spominje u Ustavu niti u zakonima, zakoni koji reguliraju problematiku pobačaja su bili propitivani pred najvišim sudskim tijelima. U čuvenom predmetu *Roe v. Wade* (1973.) pred američkim Vrhovnim sudom, utvrđeno je da je pitanje statusa fetusa od krucijalne važnosti (*Roe v. Wade*, 410 U. S. 113 [1973]). Kada bi se fetusu priznao status osobe a time i pravo na život prema 14. amandmanu na američki Ustav (*Equal Protection Clause*)¹⁰⁴ tada bi rasprava u tom predmetu o tada spornom tekshaškom zakonu koji je zabranjivao pobačaj s iznimkom kada je ugrožen život majke bila bespredmetna.¹⁰⁵ Kako to ističe Kate Greasley, kada se fetusu prizna pravni subjektivitet time se poništavaju svi argumenti uobičajeno isticani u prilog prava na pobačaj koji ukazuju na štetne posljedice zabrane pobačaja, poput onih koji ističu da zabrane prisiljavaju žene da pobačaj obave u nelegalnim ordinacijama dovodeći u opasnost svoje zdravlje i život.¹⁰⁶ Isto vrijedi i za argumente vezane uz zaštitu tjelesnog integriteta žene (pravo na nemiješanje¹⁰⁷), slobodu od tereta povezanih sa trudnoćom te one koji se tiču ravnopravnosti spolova (kada nastava trudnoće predstavlja otegotnu okolnost u pogledu obrazovanja žena, napredovanja u karijeri i dr.).¹⁰⁸ Takvi argumenti ne mogu opravdati pobačaj ako bi on značio ubojstvo.¹⁰⁹ Iznimno važni interesi žene, i pojedinačno, i kao klase su dovedeni u pitanje zabranom pobačaja, pravo na pobačaj je tako stvar socijalne pravednosti.¹¹⁰

Hrvatski Ustavni sud u svom rješenju iz 2017. godine fetus kojeg naziva „nerođeno biće“ određuje kao „Ustavom zaštićenu vrijednost u smislu članka 21. Ustava (koji jamči pravo na život, op.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 22.

¹⁰¹ Opća deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni dokumenti, Narodne novine (12/2009), čl. 6.

¹⁰² Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 24.

¹⁰³ Detaljnije u: Tucak, Blagojević, „Abortion in Europe“.

¹⁰⁴ John, Finnis, „Unborn persons: Why Equal Protection Slept 102 Years“, *First Things* 2021. Pristupljeno 2.11.2023 (<https://www.firstthings.com/web-exclusives/2021/03/unborn-persons-why-equal-protection-slept-102-years>)

¹⁰⁵ John Finnis, „Abortion is Unconstitutional“, *First Things* 2021. Pristupljeno: 2.11.2023. (<https://www.firstthings.com/article/2021/04/abortion-is-unconstitutional>)

¹⁰⁶ Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 9.

¹⁰⁷ Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“.

¹⁰⁸ Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 13-14.

¹⁰⁹ *Ibid.*, 9-10.

¹¹⁰ *Ibid.*, 17.

a.) samo do one mjere do koje se ne sukobljava s pravom žene na privatnost¹¹¹. Prema hrvatskom Ustavnom sudu, ženino pravo na pobačaj zaštićeno je pravom na privatnost (čl. 35. hrvatskog Ustava). Ono, ističe Ustavni sud, podrazumijeva „pravo svakoga na slobodu odlučivanja i samoodređenje“.¹¹² Njemu je „inherentno pravo žene na vlastiti duhovni i tjelesni integritet, koji uključuje i odluku hoće li začeti dijete i kako će se njezina trudnoća razvijati“.¹¹³ Dobrovoljna trudnoća kao i ona koja je posljedica nasilja ne ostavljaju žene bez ovog prava.¹¹⁴ Suci općenito pokušavaju izbjeći donošenje odluke o početku pravne osobnosti.¹¹⁵ To načelo je slijedio i hrvatski Ustavni sud jasno istaknuvši u spomenutom rješenju kako ovo pitanje ne potpada pod nadležnost Ustavnog suda. Konačno odluku o tom pitanju odbio je donijeti i američki Vrhovni sud u predmetu *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* iz 2022. (*Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, 142 S. Ct. 2228 [2022]). Spomenutom odlukom je nakon 49 godina ukinut ustavni status prava na pobačaj utvrđen u predmetu *Roe v. Wade*. U oba spomenuta primjera, sudovi su utvrdili da odluka o početku života pripada zakonodavcu.

Zakonodavac se s pitanjem kada nastaje osoba, s obzirom na normativne aplikacije koje ono za sobom povlači, mora na odgovarajući način nositi. Nužno je propisati precizan trenutak kada se stječe status pravnog subjekta.¹¹⁶ To je nužno, ističe Greasley, da bi se zadovoljili zahtjevi vladavine prava, pravne sigurnosti, dostojanstva pojedinca i jednakosti u tretmanu sličnih slučajeva.¹¹⁷ Postavljeni prag osobnosti mora biti takav da obuhvati slučajeve koji se uobičajeno promatraju kao osobe.¹¹⁸ Većina država se odlučila za trenutak rođenja usprkos tome što novorođenčad nije samosvjesna, racionalna ili komunikativna.¹¹⁹ Psiholozi ističu da se samosvijest kod djece uobičajeno pojavljuje tek oko druge godine života.¹²⁰ Rođenje nije točka koja odgovara početku osobnosti, no riječ je o događaju koji ima druge prednosti, jasno je vidljiv i neporeciv.¹²¹ Važno je naglasiti kako premda nisu pravni subjekti, fetusi su u većini država zakonski zaštićeni zabranom pobačaja u kasnijim stadijima trudnoće.¹²² Tako, primjerice, hrvatsko zakonodavstvo priznaje pravo na nastavak razvoja fetusa, a time i štiti njegovo pravo na život nakon desetog tjedna od začeća.¹²³ Kako je to istaknuo hrvatski Ustavni sud, oslanjajući se na komparativnu europsku ustavnosudsku praksu i praksu Europskog suda za ljudska prava, postoji javni interes da se osigura zaštita nerođenog bića.¹²⁴

111 Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. I Izdvojeno mišljenje, NN 25/2017, toč. 45.

112 *Ibid.*, toč. 44.1.

113 *Ibid.*

114 *Ibid.*

115 Thomas, „A Critical Review of Law's Meaning of Life“, 632., Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, točka 45.1.

116 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 73.

117 *Ibid.*, 74-75.

118 *Ibid.*, 75.

119 *Ibid.*, 80.

120 Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 94.

121 *Ibid.*, 80.

122 Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“

123 *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*, NN 18/78, 88/09., čl.15.

124 Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, točka 45.

6. ZAKLJUČAK

Pitanje je li fetus osoba od presudne je važnosti u raspravama oko dopustivosti pobačaja. U prikazanim raspravama o fetusima kao osobama u moralnom smislu istražuje se mogu li fetusi po svojoj prirodi biti nositelji prava.¹²⁵ Priznanjem moralnog statusa određenoj kategoriji bića sa odgovarajućom „moralnom vrijednošću“¹²⁶ te interesima i pravima čini ih osobama koje uživaju jednakost „u moralnoj zajednici“.¹²⁷ U radu su predstavljena različita filozofska stajališta o tome kako odrediti pojam osobe i koja su to nužna obilježja osoba. Određeni kriteriji koji su svojstveni odrasloj osobi, nisu svojstveni tek rođenima, a svakako onda niti fetusu kao nerođenom entitetu. Priznavanja statusa osobe od izuzetnog je značaja budući da povlači za sobom, kako je to istaknula Greasley, niz „normativnih implikacija o tome kako je moralno prihvatljivo tretirati takva bića“.¹²⁸ No, kada govorimo o osobama u pravnom smislu, pravni tvorcima ne tragaju za nekim „intrinzičnim obilježjima“ karakterističnim za pravne subjekte. Isključivo pravne norme su te koje mogu odrediti mjeru u kojoj su pojedini entiteti sudionici pravnih odnosa.¹²⁹ Stjecanje statusa pravnog subjekta podrazumijeva biti nositelj temeljnih prava, pa tako i prava na život koje se nalazi u ustavnim tekstovima i međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima. Kada bi zakonodavac priznao pravni subjektivitet fetusu to bi značilo priznanje njegovog prava na nastavak života i daljnji razvoj koje tada odnosi pobjedu u sukobu s pravom žene na slobodan izbor u gotovo svim situacijama. Međutim, to za sobom povlači pitanje opravdanosti jedine trenutno priznate važne iznimke od zabrane pobačaja čak i u najrigoroznijim pobačajnim režimima. Radi se o trudnoći koja ugrožava život majke. Pravo fetusa slabi u onoj mjeri u kojoj određene okolnosti ugrožavaju život trudne osobe, odnosno njezino mentalno i/ili fizičko zdravlje.

U suvremenim zapadnim pravnim sustavima pravo na pobačaj sve se više liberalizira, oslobađa različitih ograničenja i štiti pod okriljem ženina prava na privatnost i slobodu odlučivanja što ukazuje da se suvremeno pravo ne razvija u smjeru priznanja fetusu statusa osobe. No, to ne znači da je fetus bez ikakve zaštite. Važno je naglasiti kako premda nisu pravni subjekti, fetus su u većini država zakonski zaštićeni zabranom pobačaja u kasnijim stadijima trudnoće.¹³⁰ Zakonodavci su ti koji imaju legitimitet da postignu ono što je hrvatski Ustavni sud nazvao „pravednom ravnotežom“ između slobode izbora trudne osobe i zaštite fetusa kao javnog interesa.¹³¹

LITERATURA

1. Alvarez Manninen, Bertha. „Yes, the Baby Should Live: A pro-Choice Response to Giubilini and Minerva“, *Journal of Medical Ethics*, 39-5 (2013): 330–335.

¹²⁵ Usp. Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 15.

¹²⁶ Greasley, Kaczor, *Abortion Rights: For and Against*, 92.

¹²⁷ Ibid. Greasley, *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law*, 13.

¹²⁸ Greasley, *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law*, 13.

¹²⁹ Beckman, „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, 20.

¹³⁰ Naffine, „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“.

¹³¹ Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, točka 45.

2. Baccarini, Elvio. „Pobačaj: pomažu li moralne intuicije?“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 19-1 (1998): 115-132.
3. Beckman, Ludvig. „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 47-1 (2018): 13-28.
4. Boonin-Vail, David. „A Defense of Abortion“, *Ethics*, 116-4 (2006): 781-785.
5. Dworkin, Ronald. *Life's dominion*. New York: Alfred A. Knopf, 1993.
6. Fischer, John Martin. „Abortion and Ownership“, *The Journal of Ethics*, 17-4 (2013): 275-304.
7. Galeza, Dorota. „Dworkin's Argument on Abortion“, *The King's Student Law Review*, 5-2 (2014): 33-51.
8. Gardner, Colby. „Defending „A Defense of Abortion““, *Aporia*, 27-2 (2017): 19-28.
9. Giubilini, Alberto, Francesca, Minerva. „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“, *Journal of Medical Ethics*, 39 (2013): 261-263.
10. Giubilini, Alberto. „Abortion and the Argument from Potential: What We Owe to the Ones Who Might Exist“, *The Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 37-1 (2012): 1-11.
11. Greasley, Kate, Christopher Kaczor. *Abortion Rights: For and Against*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
12. Greasley, Kate. *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law*. Oxford: Oxford University, 2017.
13. Hershenov, David B. „Abortions and Distortions: An Analysis of Morally Irrelevant Factors in Thomson's Violinist Thought Experiment“, *Social Theory and Practice*, 27-1 (2001): 129-148.
14. Himma, Kenneth Einar. „A Dualist Analysis of Abortion: Personhood and the Concept of Self qua Experiential Subject“, *Journal of Medical Ethics*, 31-1 (2005): 48-55.
15. Kamm, F. M. „Ronald Dworkin on Abortion and Assisted Suicide“, *The Journal of Ethics*, 5-3 (2001): 221-240.
16. Kaposy, Chris. „Proof and Persuasion in the Philosophical Debate about Abortion“, *Philosophy & Rhetoric*, 4-2 (2010): 139-162.
17. Kurki, Visa A. J. *A Theory of Legal Personhood*. Oxford: Oxford University, 2019.
18. Marquis, Don. „Why Abortion is Immoral“, *The Journal of Philosophy*, 86-4 (1989): 183-202.
19. Pullman, Daryl. „Non-persons, Feticide, and the Erosion of Dignity“, *Journal of Bioethical Inquiry*, 7 (2010): 353-364.
20. Rice, Charles E. *Fifty Questions on Abortion*. Notre Dame, Ind: Cashel Institute, 1979.
21. Thomas, Bryan. „A Critical Review of Law's Meaning of Life: Philosophy, Religion, Darwin and the Legal Person“, *Journal of Law and Society*, 38-4 (2011): 631-646.
22. Thomson, Judith J. „A Defense of Abortion“, *Philosophy & Public Affairs*, 1-1 (1971): 47-66.
23. Tooley, Michael. „Abortion and Infanticide“, *Philosophy & Public Affairs*, 2-1 (1972): 37-65.
24. Tucak, Ivana, Blagojević, Anita. „Abortion in Europe“, *EU and comparative law issues and challenges series* 4 (2020): 1135-1174.
25. Tucak, Ivana, Blagojević, Anita. „Propitivanje prava na pobačaj u Sjedinjenim Američkim Državama“, *Obnovljeni Život*, 78-5 (2023): 585-599.

26. Tucak, Ivana, Blagojević, Anita. „Rethinking the Right to Abortion“, *Balkan Social Science Review* 15 (2020): 135-157.
27. Warren, Mary Anne. „On the Moral and Legal Status of Abortion“, *The Monist*, 57-1 (1973): 43-61.
28. Wertheimer, Roger. „Understanding the Abortion Argument“, *Philosophy & Public Affairs*, 1-1 (1971): 67-95.
29. Wilkey Ian, Pearn John, Petrie Gwynneth, Nixon James. „Neonaticide, Infanticide and Child Homicide“, *Medicine, Science and the Law*, 22-1 (1982): 31-34.
30. Zelić, Nebojša. „Javni um i pravo na pobačaj“, *Politička misao: časopis za politologiju*, 44-2 (2007): 55-69.
31. Žitinski, Maja. „Bioetički kontekst sukobljenih prava“, *Socijalna ekologija*, 15-3 (2006): 237-250.

Pravni akti:

1. Kazneni zakon, Narodne novine (125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21)
2. Opća deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni dokumenti, Narodne novine (12/2009)
3. Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017. i Izdvojeno mišljenje, NN 25/2017, Pristupljeno: 5.11.2023. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_03_25_564.html)
4. Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece, Narodne novine (18/78, 88/09)

Mrežni izvori:

1. Finnis, John, „Abortion is Unconstitutional“, *First Things* 2021. Pristupljeno: 2.11.2023. (<https://www.firstthings.com/article/2021/04/abortion-is-unconstitutional>)
2. Finnis, John, „Unborn persons: Why Equal Protection Slept 102 Years“, *First Things* 2021. Pristupljeno 2.11.2023 (<https://www.firstthings.com/web-exclusives/2021/03/unborn-persons-why-equal-protection-slept-102-years>)
3. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1.11. 2023. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43020>)
4. Kukla Rebecca, Wayne Katherine, „Pregnancy, Birth, and Medicine“, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) Pristupljeno: 5.11.2023. (<https://plato.stanford.edu/entries/ethics-pregnancy/>)
5. Naffine, Ngaire. „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“, *Symposium on the theory of legal personhood*, *Revus Online* 44, 2021. Pristupljeno: 2.12.2023. (<http://journals.openedition.org/revus/6953>)
6. Satz, Debra. „Feminist Perspectives on Reproduction and the Family“, *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Pristupljeno: 12.11.2023. (<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-family/>)

LITERATURE

1. Alvarez Manninen, Bertha. „Yes, the Baby Should Live: A pro-Choice Response to Giubilini and Minerva“, *Journal of Medical Ethics*, 39-5 (2013): 330–335.
2. Baccarini, Elvio. „Abortion: Any Help in Moral Intuitions?“, *Collected Papers of the Law Faculty of the University of Rijeka*, Vol. 19-1 (1998): 115-132.
3. Beckman, Ludvig. „Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations“, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 47-1 (2018): 13-28.
4. Boonin-Vail, David. „A Defense of Abortion“, *Ethics*, 116-4 (2006):781-785.
5. Dworkin, Ronald. *Life's dominion*. New York: Alfred A. Knopf, 1993.
6. Fischer, John Martin. „Abortion and Ownership“, *The Journal of Ethics*, 17-4 (2013): 275-304.
7. Galeza, Dorota. „Dworkin's Argument on Abortion“, *The King's Student Law Review*, 5-2 (2014): 33-51.
8. Gardner, Colby. „Defending „A Defense of Abortion“, *Aporia*, 27-2 (2017): 19-28.
9. Giubilini, Alberto and Francesca Minerva. „After-Birth Abortion: Why Should the Baby Live?“, *Journal of Medical Ethics*, 39 (2013): 261-263.
10. Giubilini, Alberto. „Abortion and the Argument from Potential: What We Owe to the Ones Who Might Exist“, *The Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 37-1 (2012): 1-11.
11. Greasley, Kate and Christopher Kaczor. *Abortion Rights: For and Against*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
12. Greasley, Kate. *Arguments about Abortion: Personhood, Morality, and Law*. Oxford: Oxford University, 2017.
13. Hershenov, David B. „Abortions and Distortions: An Analysis of Morally Irrelevant Factors in Thomson's Violinist Thought Experiment“, *Social Theory and Practice*, 27-1 (2001): 129-148.
14. Himma, Kenneth Einar. „A Dualist Analysis of Abortion: Personhood and the Concept of Self qua Experiential Subject“, *Journal of Medical Ethics*, 31-1 (2005): 48-55.
15. Kamm, F. M. „Ronald Dworkin on Abortion and Assisted Suicide“, *The Journal of Ethics*, 5-3 (2001): 221-240.
16. Kaposy, Chris. „Proof and Persuasion in the Philosophical Debate about Abortion“, *Philosophy & Rhetoric*, 4-2 (2010): 139–162.
17. Kurki, Visa A. J. *A Theory of Legal Personhood*. Oxford: Oxford University, 2019.
18. Marquis, Don. „Why Abortion is Immoral“, *The Journal of Philosophy*, 86-4 (1989): 183-202.
19. Pullman, Human D. „Non-persons, Feticide, and the Erosion of Dignity“, *Journal of Bioethical Inquiry*, 7 (2010): 353-364.
20. Rice, Charles E. *Fifty Questions on Abortion*. Notre Dame, Ind: Cashel Institute, 1979.

21. Thomas, Bryan. „A Critical Review of Law's Meaning of Life: Philosophy, Religion, Darwin and the Legal Person”, *Journal of Law and Society*, 38-4 (2011): 631-6
22. Thomson, Judith J. „A Defense of Abortion“, *Philosophy & Public Affairs*, 1-1 (1971): 47-66.
23. Tooley, Michael. „Abortion and Infanticide“, *Philosophy & Public Affairs*, 2-1 (1972): 37-65.
24. Tucak, Ivana and Anita Blagojevic. „Abortion in Europe“, *EU and comparative law issues and challenges series 4* (2020): 1135–1174.
25. Tucak, Ivana and Anita Blagojevic. „Rethinking the Right to Abortion in the United States of America“, *Renewed Life (Obnovljeni Zivot)*, 78-5 (2023): 585-599.
26. Tucak, Ivana and Anita Blagojevic. „Rethinking the Right to Abortion“, *Balkan Social Science Review* 15 (2020): 135-157.
27. Warren, Mary Anne. „On the Moral and Legal Status of Abortion“, *The Monist*, 57-1 (1973): 43-61.
28. Wertheimer, Roger. „Understanding the Abortion Argument“, *Philosophy & Public Affairs*, 1-1 (1971): 67-95.
29. Wilkey, Ian, John Pearn, Gwynneth Petrie and James Nixon James. „Neonaticide, Infanticide and Child Homicide“, *Medicine, Science and the Law*, 22-1 (1982): 31-34.
30. Zelic, Nebojsa. „Public Mind and the Right to Abortion“, *Political Thought: Political Science Review (Politicka misao: casopis za politologiju)*, 44-2 (2007): 55-69.
31. Zitinski, Maja. „Bioethical Context of Confronted Rights“, *Social Ecology (Socijalna ekologija)*, 15-3 (2006): 237-250.

Legal acts:

1. Criminal Code, Official Gazette of the Republic of Croatia (125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21)
2. Universal Declaration of Human Rights, International Documents, Official Gazette of the Republic of Croatia (12/2009)
3. Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia No. U-I-60/1991 et al. of February 21, 2017 and Separate Opinion, Official Gazette of the Republic of Croatia 25/2017, Accessed: 5.11.2023. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_03_25_564.html)
4. Law on health measures for exercising the right to free decision on having children, Official Gazette of Republic of Croatia (18/78, 88/09)

Online sources:

1. Finnis, John. “Abortion is Unconstitutional”, *First Things* 2021. Accessed: 2.11.2023. (<https://www.firstthings.com/article/2021/04/abortion-is-unconstitutional>)
2. Finnis, John. “Unborn persons: Why Equal Protection Slept 102 Years”, *First Things* 2021. Accessed: 2.11.2023 (<https://www.firstthings.com/web-exclusives/2021/03/unborn-persons-why-equal-protection-slept-102-years>)
3. *Croatian encyclopedia, online edition*. Miroslav Krleža Lexicographic Institute, 2021. Accessed 1.11. 2023. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43020>)

4. Kukla, Rebecca and Katherine Wayne, „*Pregnancy, Birth, and Medicine*“, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) Accessed: 5.11.2023. (<https://plato.stanford.edu/entries/ethics-pregnancy/>)
5. Naffine, Ngaire. „Hidden presuppositions and the problem of paradigm persons“, *Symposium on the theory of legal personhood*, *Revus* Online 44, 2021. Accessed: 2.12.2023. (<http://journals.openedition.org/revus/6953>)
6. Satz, Debra. „*Feminist Perspectives on Reproduction and the Family*“, Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Accessed: 12.11.2023. (<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-family/>)

FETUS AS A PERSON

Laura Vilić¹³², Ivana Tucak¹³³

Faculty of Law of the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Summary: *“Who can be considered the holder of rights” is one of the fundamental questions in the theory and philosophy of law. This issue is gaining increasing importance with the development of technology (artificial intelligence) as well as with new considerations, for example, regarding animals and trees. This topic is especially relevant in the context of the fetus’s right to life, where the question arises about the beginning of life. Although no one denies that fetuses belong to the human species, there is no agreement on the exact point at which they become a person. In almost all modern states, the moment of birth is considered as a key point. If the fetus is recognized as a person with the right to life, the right to abortion cannot be recognized, as in that case abortion would constitute a crime of murder. The goal of this paper is to offer an answer to the question of whether fetuses can be considered holders of rights by critically examining the positions of contemporary theoreticians.*

Key words: *abortion, fetus, personhood, child, human life*

¹³² PhD student, Faculty of Law of the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek (viliclaura@gmail.com).

¹³³ Full professor, Faculty of Law of the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek (itucak@pravos.hr). This paper is made in the Framework of the Jean Monnet Module “European Union and Gender Equality- EUGEquality”.